

LEVE DE BELEVING

ORGY OF TOLERANCE – JAN FABRE/TROUBLEYN UNDER THE INFLUENCE – ONTROEREND GOED

WOUTER HILLAERT

***Orgy of Tolerance* van Jan Fabre en *Under the Influence* van Ontroerend Goed hebben niet meer gemeen dan hun Engelse titel, en dat ze op 1 mei 2009 samen in Vooruit te zien waren. Ze vergelijken is voorbijgaan aan hun eigen, aparte autonomie. En toch. Net sámen, in dat toevallige kruisverband, weken ze gedachten los over het theater anno nu.**

Orgy of Tolerance is eindelijk nog eens een belangwekkende Fabre. De performance houdt zich ver van mystiek-artistiek onderzoek naar onze animale levensvochten, of hoe de kunstenaar Jan Fabre zich ertoe verhoudt. Nee, ze wil de actuele samenleving, die van Obama en de geldcrisis, een spiegel voorhouden. 'Het lichaam van de wereld is ziek, doodziek', luidt op de site van Troubleyn een van de uitgangspunten. Op scène worden zweet noch middelen gespaard om die diagnose zo leesbaar mogelijk vorm te geven. Vooral het beeld van de bevrediging komt telkens terug. Vier performers, twee mannen en twee vrouwen, openen de voorstelling met een kampioenschap masturberen, hevig aangevuurd door elk hun coach. In een salon vol chesterfield-zetels hebben ze even later maar te knippen voor een aftrek- of vingerbeurt. Er wordt geblowd, gesnoven, sterke drank gezopen, anaal geopenetreerd, plechtig gewalst met winkelkarretjes. Dat is de orgie. Een metafoor voor het leven zelf: plat en snel, vindt Fabre, louter geconsumeer.

Straks baren onze vrouwen nog grootwarenhuisproducten: voer voor een sterke scène van drie performsters met de benen wijd boven elk een winkelkar. Uit hun bolle buik kletsen de zakken chips, diepvriesfrietten, worsten en snoep in hun mand. En de tolerantie? Die ziet Fabre als oorzaak voor deze evolutie. Alles mag, iedereen is ok. We kijken zonder problemen naar een sterke folterscène met zwiepende zweepslagen, lachen om een acteur die zijn blote lul laat kastijden tussen de draaiende spaken van een fiets. Jezus - lees het katholicisme en bij uitbreiding alle grote ideologieën - weet het niet meer. Een *fatterige* modekoning maakt er een reclamemodel van: JC. Alles, kortom, is vermarkt. Taboes zijn opgeheven, wat overblijft is één grote genotsdrift, één totale show.

Under the Influence, grappig genoeg, biedt de ultieme bevestiging van al wat Fabre verkettert. Wanneer Ontroerend Goed zijn publiek laat binnendruppelen in een omgebouwde flat om de hoek van Vooruit, kom je terecht in een orgiastisch technofeestje. Een vijftiental spelers *jumpen* tussen de zittende toeschouwers van de ene kamer naar de andere. Ze slempen, tongen wie dan ook, tasten naar elkaars vitale delen, vertrappelen ei zo na gevallen mede-partybeesten, geven zich over aan de stijgende beat, de flitsende strobo, de vrijheid van hun lijf. Bier spuit in het rond, nootjes dienen om mee te gooien. Eén meisje gaat in die trance helemaal uit de kleren, een ander schuift als een smekend dier langs het publiek. 'Zou je met mij durven thuiskomen?' Aan thuiskomen denkt de rest pas als de muziek na een halfuur ineens switcht naar Radiohead en er licht vantussen de gordijnen komt glore. Een etherische verzoening maakt zich van de fuifgangers meester. In het zweet, verwilderd, met natte haren en stikkapot gaan ze zweverig trippen, met elk hun t-shirt over hun gezicht. Anonimiteit is troef. Net omdat ze louter lijf zijn, kunnen ze tot elkaar komen.

Maar Ontroerend Goed zou Ontroerend Goed niet zijn, mocht het individuele verhaal van de spelers, in al hun anekdotiek, niet alsnog een kans krijgen. Het gebouw verlaten doe je in kleine groepjes, in het zog van telkens één speler. Het Australische meisje dat ons kliekje meetront, steekt even verder bij het Gentse water, als een vriendin op café, een persoonlijk verhaal af over haar nood aan loslaten, om haar strenge ambitie voor haarzelf (de nawerking van een veeleisende vader) af en toe buitenspel te kunnen zetten. Op haar ipod luisteren we als afsluiter samen naar een trage song van Sigur Ros. De toeschouwster naast mij is wild: 'what an experience!'

BELEVINGSINDUSTRIE

Waar Ontroerend Goed steeds meer zijn eer in schept, is kicks van buiten het theater in een artistiek kader binnen te voeren. Of het nu om porno, darkrooms of party's gaat, een theaterpubliek mag die kicks niet onthouden worden. Al zou het natuurlijk ook om de makers zelf kunnen gaan, en hun begrijpelijke nood om zich met een unieke insteek te onderscheiden van andere gezelschappen. Waar die hun voorstellingen steeds liever kruiden met ergens een pompand concert- of playbacknummertje om het geheel even te breken, draait *Under the Influence* de verhoudingen compleet om. Je bént op een party, en het theater dient om te legitimeren dat die uitzonderlijk gesponsord is door de Vlaamse Gemeenschap. Dat theatrale zit in het feit dat je als publiek op je stoel blijft zitten, een kijkrelatie die Ontroerend Goed ook al zei te onderzoeken in het ondermaatse *Internal*. Hier echter wordt met die verhouding tot het publiek niks gedaan tot het slotdeel, terwijl eerdere interactieve projecten van de Gentenaars precies daarop bouwden. Ook op 'scène' valt weinig artistieks te onderkennen. Waar je in het vergelijkbare *Spaar ze alle negen* van Lotte Van den Berg en de Amsterdamse mime-opleiding nog een verrijkende choreografische inzet voelde achter alle gesprong op de aanhoudende techno, plus een nieuwe blik op wat je herkent van buiten het theater, zie je hier alleen spelers die zich meer amuseren dan het publiek.

Wat is *Under the Influence* dan wel, indien geen theater noch een party? Het is een performance die de – op zich erg boeiende – tendens van de hele podiumkunsten naar meer speciale ervaring, buikgevoel, interactiviteit, locatietheater en flirten met *low culture* extremiseert tot voorbij de grens met de belevingsindustrie van pretparken, stripshows, rollenspelletjes. Het kader wordt in *Under the Influence* meteen gezet, en alles wat volgt, pompt daar logisch uit voort. Op geen enkel moment wordt aan dat kader nog gemorrelt, laat staan dat er een voldoende nieuw-inzichtelijke kijk op ontwikkeld wordt. Het verspreide slot is immers niet meer dan een epiloogje, een individuele peepshow na de megaparty. In heel *Under the Influence* dient de beleving niet langer het theater, maar het theaterkader de loutere speciale beleving.

Net dat is het wat Fabre in *Orgy of Tolerance* wil aanklagen: het effect van het loutere verbruik is gaan primeren. Elke morele relatie tot wat we zien, is begraven. Is dat dan verkeerd? Betekenisvol voor de generatie van Ontroerend Goed is dat het op zich vrij decadente feest van snelle erotiek impliciet verdedigd wordt als iets bevrijdends, als een nieuwe vorm van collectieve verzoening. Elke confrontatie, als vaak gehoord argument waarop de kunsten hun legitimiteit bouwen, is verlaten. Ik durf dit soort observaties te zien als deel van een betekenisvolle wissel binnen de ontwikkeling van de podiumkunsten.

UITGEVLAKTE PARODIE

Want het is maar zeer de vraag of *Orgy of Tolerance* ook zelf ontsnapt aan de eigen kritiek. Al levert Fabre hier wél een bij uitstek autonoom kunstwerk af, goed gemonteerd en dramaturgisch sterk onderbouwd, uiteindelijk behaagt het zijn publiek meer dan welke eerdere performance van de Antwerpse artiest-ridder. *It's a good show*, waarin Fabres aloude onderzoek naar repetitiviteit niet langer ontregelend werkt, maar het geheel structureert en verheldert. Zo genieten we samen van masturbatiescènes die enkele decennia geleden zeker nog wel geschopt zouden hebben, zoals Pieter T'Jonck in *De Morgen* aanduidde. T'Jonck ziet dat als een ultiem bewijs van de analyse die Fabre maakt: dat we allen verdorven geworden zijn. Maar je kan die tegemoetkomende publieksreactie ook aan de productie zelf toedichten. Betekenisvol is de centrale 'fuck you'-scène waarin – als een dubieus herstel van intolerantie – gescholden wordt op een hoop minderheden. Choquerend is ze verrassend weinig, je ervaart ze net als grappig. En wel door het hele humoristische repertorium waarin *Orgy of Tolerance* baadt: op zich dé verdienste van deze voorstelling tegenover de pretentieuze ernst van Fabres eerdere zelfmystificaties in de trant van *Je suis sang*, maar tegelijk de voornaamste reden voor wat er niet zoveel meer dan een boeiende show van maakt.

Cruciaal in dit verband is het soort humor dat Fabre gebruikt: de parodie. Identiek als in het recente stuk over bankiers dat Tom Lanoye voor Stan schreef, of de *Ritter Dene Voss* die Dood Paard pas nog van Thomas Bernhard opvoerde, overdrijft Fabre in meerdere scènes een *upper class* om er zo des te pertinenter de foute kantjes van aan te duiden. Met sigaren in de mond en jachtgeweren op de rug, pochen de spelers over nationaliteiten van mensen die ze geschoten of aangekocht hebben als jachttrofeeën of kunstwerken. 'Ik heb nu een collectie Arabieren, erg mooi.' Hier is duidelijk wat verteld wil worden, maar de 'fuck-scène' is opvallend anders dan

deze traditionele werking van parodie. De eigen kring wordt er mee in te kakken gezet: het publiek, de spelers, Jan Fabre zelf. 'Fuck ourselves, artists and public', zou je kunnen samenvatten. En wat wordt dan precies bedoeld, op die vage grens tussen grap en willen choqueren? Het is een uitgevlakt gebruik van het potentieel kritische stijlmiddel parodie, dat je de laatste tijd in wel meer stukken over kunstenaars zag. Alsof zelf-parodiëring de enige overblijvende optie is om het over kunst te hebben, bij gebrek aan een positiever verhaal. Ook *Orgy of Tolerance* is veel, maar in elk geval geen voorstel voor hoe we alle vervlakking en vermarkting die Fabre ziet, dan kunnen keren. Hij scheldt op het eind een beetje op ons en op zichzelf, en wij bieden ons grote applaus in return.

Parodie mag dan wel een codewoord voor deze tijd lijken, aangepast tegen *Under the Influence* is het misschien veeleer een verschijnsel bij een oudere generatie kunstenaars. Van zo'n als ironie vermomde zelftwijfel heeft Ontroerend Goed niet de minste last, terwijl je dat in deze schets over een hele twintigersgeneratie die zichzelf wegfeest, wel zou verwachten. Maar nee, losgaan onder invloed van techno wordt net als een verovering op scène gezet. Ook op morele of maatschappelijke uitspraken over de porno, soaps of andere excessen waar Fabre zich aan moet ergeren, kon je Ontroerend Goed nog nooit betrappen. Integendeel: net als bij Abattoir Fermé worden die globaliserende effecten net vrijelijk omarmd. Openbaart zich hier opnieuw een generatiewissel? Misschien. Terwijl een oudere schuif makers in de war lijkt tussen hun geloof in 'schurende' kunst en de dwang van deze tijd om toch een beleving te bieden, heeft Ontroerend Goed die erfenis al lang afgeschud, of zelfs nooit ervaren. Het toont de tijd zoals die is: vluchtig, interactief en zonder ideologie.

TIJD VOOR EEN VADERMOORD?

Is die schijnbare generatiewissel een goeie zaak? Wat Ontroerend Goed maakt, is niet zozeer tegengesteld aan Fabres werk, maar een doorvoering ervan tot een uiterste grens. Enerzijds is er het zelfgerichte, individualistische perspectief dat de Gentenaars in *Under the Influence* kiezen als vertrekpunt én methodiek én slotsom. Daarin zijn ze bij uitstek de kinderen van Fabres generatie, die in de jaren tachtig net dat recht om van zichzelf te vertrekken gewonnen heeft op de collectieve visie van het politieke theater van de seventies. Anderzijds is er de authenticiteit waar Ontroerend Goed (samen met vele leeftijdsgenoten) verwoed naar zoekt: van acteer spel is in hun lijfelijke trip, net als in eerder ervaringstheater, geen sprake meer. Simpel: het is het soort performance zoals Fabre dat ooit uitgevonden heeft voor België, en waarvan nog steeds elementen in *Orgy of Tolerance* te herkennen zijn, zoals de scènes waarin het acteurs-lichaam echt fysiek te lijden krijgt. Alleen lijkt in die genealogische doorzetting volgens die twee lijnen nu één zaak overboord te gaan. Wat individueel en anekdotisch verteld, of lijfelijk uitgebeeld wordt, houdt in *Under the Influence* op een metafoor te zijn voor een bredere vertelling, een diepere betekenis, een kritische kijk, een maatschappelijk gebaar. Alles in die voorstelling is – anders dan bij Fabre – zoals het is: belevingsindustrie. Wordt dat de toekomst voor het hele theater, en moeten we dat dan gewoon aanvaarden?

Gezien op 1 mei 2009 in Vooruit, Gent.

Info: troubleyn.be | www.ontroerendgoed.be

Deze tekst kwam tot stand in het kader van Corpus Kunstcritiek, een initiatief van VTI - Vlaams Theater Instituut - Steunpunt voor de Podiumkunsten, i.s.m. Vlaams-Nederlands Huis deBuren, Urbanmag* en Het Theaterfestival. En met steun van een aantal partners uit de podiumsector. Lees meer op www.vti.be/corpuskunstcritiek

De teksten van het Corpus Kunstcritiek vallen onder de licentie [Creative Commons Attribution-Noncommercial-No-Derivative Works 2.0 Belgium](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/), wat betekent dat de teksten verspreid, maar niet veranderd mogen worden. Elke vorm van verkoop of betalende distributie is apart te onderhandelen, contacteer VTI.